N.F.S. Grundtvig “Fornioter”

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.9, november 2016

Ændret i version 1.18, november 2021

Denne pdf er en læseversion af værket uden kommentarer. Værket findes digitalt med punktkommentarer, indledning, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

Ændret i version 1.18, november 2021

Tekstkilder
A *Førstetrykket,* 1817 (SJ: 312)

Teksten er etableret af Jon Tafdrup
Punktkommentarer, indledning og tekstredegørelse er skrevet af Jon Tafdrup, redigeret af Klaus Nielsen og Stine Holst Petersen

Tilsyn ved punktkommentarer og indledning cand.mag. Peter Springborg

I øvrigt takkes cand. philol. Agathe M. Hahn

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

|A:190

Fornioter.

Først maa jeg, om denne Gienstand, som en Skrivelse til mig, indrykke Følgende:

Denne Digtning er en af de meget smukke i vor ældste Litteratur, og ikke uvigtig, da den baade indeholder sand Historie, og tillige fører samme tilbage til Nordens allerførste Beboelse; den fortiener derfor et Par Ord til Oplysning, og det saameget mere, som endog en Schløzer maatte standse ved Forklaringen deraf, formedelst den underlige Afstammelse.

|A:191Digteren begynder nemlig med, at gjøre Fornioter til Konge i Jotland, Finland og Qvænland, og at tillægge ham tre Sønner: Kar, Æger og Loge, eller Luft, Vand og Ild. Luften tillægges ligeledes en Søn, Froste, og denne igjen en Søn ved Navn Snio eller Snee; Sneens Søn hed Thorre (reen eller tør Frost) og Thorres Søn

var Norr, som blev Konge i Norge, fra hvem Harald Haarfager stammer i tolvte Led.

Opløsningen heraf synes at maa blive denne:

Digteren vilde beskrive de nordiske Landes Tilstand, endog før Joternes Indvandring; at forstaae: efter sin Tids Aand og Maade. Indtil den Tid laae hele Norden øde, og der fandtes aldeles Intet, uden allene den vilde og raae Natur, som her personificeres i Fornioter, og gjøres til ene regjerende Herre eller Konge, hvis Sønner vare Elementerne Luft, Vand og Ild[1]. Den hele Tid beskrives som en streng og barsk Vinter, der begyndte med raa Kulde, Frost og Snee, og endtes tilsidst med Marts Maanedens (Thorres) rene og tørrende Luft, som bebudede Foraaret og en mildere Tids Ankomst. Ved Thorres Søn, Norr, betegner Digteren den første i Norden indvandrede Joter, eller, om man |A:192vil, den første i Norden indvandrede Hob Joter og sammes Anfører. Havde end denne ankomne Fremmedes rette Afstammelse været bekjendt, og den af Digteren var saaledes blevet anført, da havde hans Digtning derved tabt sin hele Skiønhed, og den var blevet til simpel Fortælling; men Nors Afstammelse var og maatte være ubekjendt, som Indvandret fra fremmed Land; Digteren kunde derfor ej giøre bedre, end at fare fort i sin begyndte Digtning, og at lade ham stamme fra Thorre (Marts Maaneds rene og tørre Frost). At ellers Norr, som primus occupans, og saavidt han vandrede frem, maatte betragtes som retmæssig Herre og Regent over de før øde Lande, er unægteligt; og at Digteren tillagde ham det i hans Tid sædvanlige Navn paa en saadan Landsherre og kaldte ham Konge, er heller ikke underligt; men, naar en norsk historisk Konge, Harald Haarfager, siges at stamme fra denne første i Norden indvandrede Joter, Norr, da er det at forstaae paa samme Maade, som vi Alle stamme fra det første Menneske, Adam; i tolvte Led, staaer her som et rundt Tal og bestemmer ingen vis Tid.

Denne Norr, der i andre af Nordens forskjellige Lande blev, efter Dialekternes Forskjællighed, kaldet Norve, Norfe, Nørve o. s. v. var tillige Fader til Natten, hvorved det indvandrede jotiske Folks |A:193vilde Tilstand bliver betegnet, over hvilket Vankundigheds Mørke rugede, som en sort Vinternat. Ved Nattens trende Giftermaale bestemmes fremdeles Tiden, i hvilken saadan Tilstand vedvarede; efter et Par Menneskealdere fra Indvandringen, begyndte Oplysnings Perioden ved Aserne, under Nattens tredie Ægteskab med Dællinger; og i næste Alder var Oplysningen allevegne udbredt: det var fuld Dag. Det øvrige af Mythen om Nat og Dag er digtet i andet Øjemed[2], og hører altsaa ej herhid til dens historiske Deel.

Efter dette Forsøg til en Forklaring af Mythen Fornioter med Tilhørende, og hvorved formodentlig den Mening nu bortfalder, at noget andet Folk har beboet Norden, før Joterne, sees den da baade

som en skiøn Digtning, og tillige at give et, ikke ubetydeligt Lys til vor ældste Historie; thi ifølge deraf kan vore nordiske Lande ikke være blevne saa tidlig beboede, som det, efter andre rimelige Grunde, er antaget af Suhm. De tvende Punkter i Tiden: Joternes Indvandring og Asernes Ankomst til Norden, bør derfor flyttes nærmere sammen; og hvis |A:194den Sidste med nogen sandsynlig Vished kan bestemmes, bliver det fornemmelig den Første, der maae sættes betydelig ned i Tiden.

Flere Omstændigheder bekræfte denne Nordens sene Beboelse. Efter Suhm skilte nordlige og sydlige Joter sig ad ved Duna, hinside Østersøen; disse tvende Folk droge derefter ad hver sin Vej rundt om dette Hav, og mødte tilsidst hverandre igien paa Siælland. Men det synes ikke, at de ved Asernes Ankomst kunne have opholdt sig længe der; de vare neppe endnu dengang stødte ganske nær sammen; hvilket ellers maatte have opvakt Stridigheder og Krige mellem dem, som nu allerede vare fremmede for hverandre. Begge Folk havde derimod ikke, saavidt spores, Krig og Stridigheder med Andre, end med de senere ankomne Aser og deres Tilhængere: de saakaldte Asjoter.

Det var Mythen om Forniotur og hans Afkom, hvorpaa Schøning grundede sin Deling af Norge mellem Norrs og Gorrs Slægt, og da Ingen siden har beskrevet Norges Oldtid, har ovennævnte Mythe endnu for Øieblikket en Vigtighed, som den ellers neppe kunde hjemle sig. Ligesaa stor en Glæde som det for Nordens Oldgrandsker bør være, selv i et mythisk Vink at see et Glimt af Lys over den mørke Tid, selv i et enkelt historisk Navn, dog at |A:195høre en Lyd fra de tause Dage, ligesaa glædelig bør den Opdagelse være ham, at hvad der for et Øieblik kunde synes et historisk Vink, kun er et Natur-Spil; thi derved sikkres han for et Vildspor. Mythen om Forniotur synes nu vist nok ikke at have noget Forførende ved sig, men den har dog, blandt Andre, forført baade Schøning og Suhm, og forgiæves beviiste og spottede Ihre, i sit Brev til Lagerbring om Edda, de lode sig ikke rokke fra Norr og Gorr og den gamle Snee. Uagtet jeg nu vil troe, at Ingen lettelig vedkiender sig den Fornioterske Troe, der selv, som en Tjener af Utgarde-Loke, har villet spille Bas med Asalæren, saa ere dog Norr og Gorr krøbne ind i vore Compendier, og mod Spøgelser maa man være paa sin Post, naar, som nu vel er Tilfældet, deres Time nærmer sig. Det er mig derfor meget kiært, ved Ovenstaaende, at være blevet foranlediget til en Revision af hele Eventyret, og jeg vil da meddele mine Læsere den fuldstændige Stamtavle, som den er at finde i den saakaldte Norges Opdagelse (Fundinn Noregur) og i Thorsten Vikingsons Saga.

Forniotur skal være Navnet paa en gammel Konge i Jotland eller Finland og Kvænland, som havde tre Sønner: Hler eller Æge, Loge og Kare, Loge eller Haloge var gift med Glød, og havde to |A:196Døttre: Eisa og Einmyria, der bortførdes af Vifil og Veset, til Vifilsøe og Bornholm. Kares Søn heed Froste, hans Søn Snee hin gamle, hans Søn Thorre, og Døttrene: Drifa, Miøll og Faun, Thorres Sønner Norr og Gorr, og hans Dotter Goi.

At Navnene paa Forniots tre Sønner betegne Hav, Ild og Vind, har ingen tvivlet om; at Ilden eller Luen er gift med Gløden, og avler gloende Kul og røde Emmer, (Eisa og Einmyria) er ogsaa ganske naturligt. At Vinden eller Luften avler Frost, Frosten Snee, og den gamle Snee Driver, Bolde og Flyve-Snee (Drifa Miøll og Faun) er som det er, men seer i al Fald dog kun vinterligt ud. Hvad nu Sneens Søn *Thorri* skal betyde, kan være tvivlsomt, men ikke mindste Grund har vi til at antage det for en Mands Navn, og ikke mere til at søge hans Afkom mellem Menneskens Børn.

Man seer heraf, at, saa enig jeg er med Ihre og Ovenstaaende om, at Navnene foran *Norr,* ere aldeles uhistoriske, saalidet kan jeg giøre Norr til en Undtagelse, thi, selv ved at giøre det til Navn paa en indvandrende Folke-Skare, giør man noget paa sin egen Haand, som man aldrig kan forsvare.

Det bliver nu vist nok et Spørgsmaal, i hvad Hensigt den Stamtavle er sammensat, men det kan ikke besvares ved en vilkaarlig Forudsætning, og vi |A:197bør da unægtelig lade det hele Sagn, indtil Videre, staae ved sit Værd, noget, der koster saameget mindre Overvindelse, som vi godt kan see, at skulde der ogsaa ligge noget Historisk derunder, da ligger det saa skjult, at vi umulig kan finde det, uden alt i Forveien at kiende det; thi i saa Fald er Natur-Begivenheder gjorde til Skygge-Billeder af Historien, og have i sig selv intet Mærke paa hvad de skal betyde.

Saaledes som Sagnet ligger for os, synes det, i det Høieste, at give sig en physisk eller naturhistorisk Betydning, og fra denne Side opfordres vi da nærmest til at giætte. Om Forniotur skal, som man har meent, betyde det samme som Forn-jutunn (den gamle Jette) veed jeg ikke, men da en gammel Jette i Ørneham ellers nævnes som Vindens Fader, da Jetten Aurgelmer i Vafthrudnesmal avler Børn med sig selv, da Midgard sagdes dannet af Ymers Krop, og forniotur ligefrem betyder For-Nyder (Stamfader) maa det vel omtrent være saa, og hvordan man vender det, maa det her blive Navn paa et frugtsommeligt Chaos[3]. Ventelig har vi |A:198kun Brudstykker af den følgende Kosmogonie, og i den gamle Snee er det ikke værd at begrave sig, men med Thorri begynder Sagnet at faae et mere kiendeligt Udseende, og synes at ville beskrive Giæringen, hvorved *Norge* fremkom. Thorri betyder Hovedstyrken eller *Broder-Parten,* og tillige den koldeste Vintermaaned, altsaa vel her Kierne-Stoffet til Landet[4], hans Dotter *Goi,* hedder det, blev bortført, og Goi betyder

den følgende Maaned, hvori den stærkeste *Havbrusen* indfalder, som derfor kaldes goi-ginur, Bortføreren var en Sønnesøn af |A:199Asa-Thor: Hrolf paa *Hedemarken,* og det synes da klart, at herved forstaaes Afsondringen af den *løseste, blødeste* Deel, hvoraf det sydligere Norge dannes. Thorre, hvem vi kan forestille os som Dovre, udskikker nu begge sine Sønner: Norr og Gorr, for at lede om Systeren, hin drager afsted tillands, denne tilsøes, og hvad er det andet end Billede paa den videre Opløsning, i det Massen deels udvider sig *sammenhængende,* deels adsplittes i Klumper, og intet Under da, at Norr tilegnede sig det faste Land, og Gorr Øerne. Nu er Gorr netop, paa Angelsachsisk, Dynd, gor, paa Islandsk, en Klump Tyggemad, og gor-ger Bærme-Gæring, saa Tingen synes mig klar nok, uagtet jeg ei for vist kan sige, at Norr her kommer af niörva *sammenpakke*. At Gorr paa sin Reise fandt Frænder paa alle Dannemarks *Øer,* som stammede fra Hler (Havet) er ganske naturligt, og at hans Sønner, Gæiter og Bæiter, gjorde tit Anfald og Skade paa Norrs Land, synes mig vil ikke sige andet, end at Strømmen mellem Øerne og det faste Land skar sig ind i Vige og Fjorde.

Alt dette lod sig let videre udføre, men jeg vil afbryde, thi Vink er her nok, og det er mig omtrent ligegyldigt, enten man huer denne Forklaring, eller |A:200ikke, naar man kun seer sig nødt til, at lade Norr og Gorr være uden for Historien[5].

Man seer heraf let, at jeg ei kan mene, denne Stamtavle skulde være en skjult Kultur-Historie, men at derfor Norr og Niørve gierne kan være den samme, og Fabelen om den sidstes Giftermaale, have Hensyn paa *Asalæren,* og andet Sligt, tør jeg ingenlunde nægte.

1

Aarsag og Virkning, forestilles almindelig i den ældste Poesie, som Fader og Søn.

2

Nemlig for igjen at skjule Sandheden efter ægyptisk Maade; og i en Tidsalder, i hvilken man yndede og maaskee behøvede Trællestand, er saadant Øjemed let begribeligt.

3

Mærkeligt finder jeg det, at en vis Urt paa Angelsachsisk heder Forneotes folm (Forniots Haand eller Lem), og kom man efter, hvad det er for en, gav det |A:198maaskee lidt Oplysning, men selv det blotte Navn peger paa, at Forniotur, ligesom midgard, jörmun, jarcna, undern og flere Ord i de *mythiske* Sagn og Sange, er laant af Angelsachsernes *sædvanlige* Talemaader.

Tilføie kan man ellers, at forniotz findes i Thorsdrape Str. 1 (hos

Thorlacius og at Hymer (i Hymiskvide Str 13) kaldes fornjotunn.

4

Det er den almindelige Mening, at Thorri-Maaned begyndte midt i vores Januar, og Goi Maaned i Februar, dens Hjemmel har jeg ikke undersøgt, men da Marts endnu heder Thord-Maaned, er jeg dog tilbøielig til at troe, man har taget Feil, især da man sagtens fordum begyndte Aaret med *For-Aaret,* og i saa Fald falder det Hele endnu bedre ind i Aarstidernes Ramme.

5

Tilsætningen om Loges Afkom, der, saavidt jeg veed, kun findes i Thorsten Vikingsens Saga, synes at pege paa en Udvandring fra Haloga-Land til Bornholm, som er heel rimelig, Veset med Eisa, er da Vindpustet der fører Gnister over Havet.